

ТЕОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ В ПОШУКАХ НОВИХ ЗАСАД ЛЮДИНОВИМІРНОСТІ КУЛЬТУРИ

У ситуації постсекулярної культури є всі підстави говорити, з одного боку, про антропологічну кризу, а з іншого, про вичерпаність не тільки традиційних форм богослов'я, а й про певну втому від нескінченної деміфологізації і десакралізації релігії та Церкви. Проблема «антропологічної кризи» або навіть краху є однією з ключових в епоху глобалізації та мультикультуралізму. Існують різні точки зору щодо правомірності подібного визначення та співвіднесення його з поняттями секулярності та постсекулярності. Останнє поняття активно розробляється у російській та англо-американській гуманітаристиці (Ю. Хабермас, Ф. Блонд, Дж. Капуто, Д. Узаланер, А. Киржелєв та ін.).

Можливість взаємодії теології та філософської антропології в пошуках нових засад людиновимірності культури обумовлена зміною самих підходів до теології. Постмодерна теологія набуває рис культурної практики, а власне в богословському відношенні стає не стільки концептуалізацією Бога, скільки визначенням ставлення до Нього та характеру діалогу з Ним. Визнання цієї тези не тільки ставить питання про природу, структуру та функції комунікативності, яка виходить за межі спілкування, навіть медіального, але й загострює фундаментальні філософські та теологічні проблеми. Тому настільки важливу роль відіграє концепт Іншого, в якості якого у ситуації постмодерну чи то постпостмодерну виступає не тільки власне людина, але і тварина, і робот, і форма цифрової та віртуальної реальності, матриця.

Ми вважаємо за необхідне привернути увагу до тих можливостей синтезу богослов'я і людинознавчих наук, які обумовлені не тільки багатовимірністю людської особистості і різноманіттям людського досвіду, але також незавершеністю, відкритістю нашої природи. Людина позначає свою присутність в духовній сфері за допомогою містичного переживання, молитовного споглядання, творчості нарешті, а приналежність до певного біологічного виду за допомогою не тільки ряду інстинктів, а й певних емоцій. Саме емоції можуть бути сполучною ланкою між духовними і біологічними векторами існування і одночасно розглядатися в якості екзистенціалів людського буття. При цьому до останніх відносяться не тільки самотність, страх, смерть, але й інші фундаментальні засади людського буття, в т. ч. репрезентовані в емоціях як способи вияву «внутрішньої людини» зовні. Це насамперед радість, сміх, гра, фантазія. Їх теологічна інтерпретація стає основою тих напрямів постмодерної теології, які відповідно називаються теологією радості, теологією сміху, теологією гри. Всі вони формують пограничну область між секулярним і сакральним в сучасній культурі. Як вважає Г.У. фон Бальтазар, Інший стає місцем зустрічі з Богом, а сама зустріч

супроводжується сильним емоційним переживанням, таким як любов. Ми вважаємо, що сам Бог може виступати в якості Іншого, а переживання зберігає свій людинотворчий потенціал в тій мірі, в якій є розділеним між всіма учасниками Божественної драми. Ці підходи, з одного боку, зберігають спадкоємність по відношенню до праць основоположників філософської антропології, а з іншого відчують потужний вплив новацій у сучасному богословському дискурсі. Разом вони утворюють той перехресний дискурс, в якому людина одночасно постає як частина природного світу і суб'єкт тих, насамперед діалогічних, комунікативних відносин, які виділяють її серед інших живих істот, а також запобігають перетворенню смислотворчої дитячості у дорослу інфантильність, безвідповідальність та стан безперервної гри і насолоди. Моральний і комунікативний потенціал оберігає людину від повернення в біологічний стан, а саму культуру від інституціоналізації в простір споживання і задоволення. Радість і сміх є тими константами духовно-емоційної сфери, які й передбачають реалізацію комунікативної природи людської істоти, осмислене ставлення до Іншого і свого «середовища існування», і одночасно маніфестацію релігійного почуття.